

Papp Tóbiás karrierje

Hogy jobban megértsük Papp Tóbiás fonák történetét, vissza kell pörgetnünk az időt jó néhány esztendővel, egy boldognak hazudott korba, boldognak képzelt emberek közé.

Meg kell mutatni Papp Tóbiást, aki kijárta az elvtelenség legmagasabb iskoláit egészen az univerzitásig. Aki még mai napig is közöttünk él, fertőz, mérgez multból hozott nyavalyáival. Hogy okuljanak a paptóbiások, és mindenki más, aki behunytt szemmel jár el mellettük.

Segít a szárnyas képzelet, és máris ott topogunk a letűnt kor forgatagában, mikor Vilmos császár vasvilla bajsza fenyegette a békés emberck álmát, s Ferenc Jóska boszorkánykonyhájában az első világháború mérget kotyvasztották a frakkos mágusok. Mikor a kevesek tobzódva habzsolták a gyönyört, a sokaságnak meg a vére is kísérkedt a nyomorúsággal való végeláthatatlan hadakozásban. Ez a kor öntötte el iszapos hullámaival Papp Tóbiás ifjúságát.

Papp Tóbiás gyermekévei nyugodt, gondtalan mederben teltek. A főjegyzői házban uralkodó jólét egészséges, piros almákká kerekítette a fiúcska arcát, aki nagy karéj vajaskenyerek és tenyérvyi sütemények mögött tűnődött, vajjon kocsis, futballista vagy katona legyen-e, ha megnő. Az iskolában ő volt a legjobb tanuló, játékban a vezér, verekedésben a győztes. A tanítónő is hízelgett neki, legtöbb társa meg boldogan tűrte, hogy hátán lovagoljon. Ha néha valamelyik erősebb és rátarlibb parasztyerek mégis elpáholta, otthon is kikapott. Apja ilyenkor dühösen tajtékzott, toporgott körülötte, és vérbeborult szemmel konstátálta a szégyent: „Magyar úr, nemes ember fia tűri, hogy egy paraszt megüsse.” Így dühöngött az öreg, és öklével döngette kékvérű csemetéje hátát.

Kisebb korában még belátogatott játszópajtása szegényes otthonába, ahol a félenken feléje nyújtott pogácsát is elfogadta. Mikor a gimnáziumba került, ez a barátság is megszűnt, apja megtiltotta a barátkozást. „A te utad is más, meg az övé is.” — hangzott a rövid magyarázat. A faluval minden kapcsolata megszűnt. Csak akkor lángolt fel újra a nép iránti érdeklődése, mikor fiatalemberré cseperedve anyja minden-lányait símogatta vágyó pillantásokkal. Ettől kezdve a minden-lányok sűrűn váltották egymást a jegyzői házban. A jegyzőné kíméletlenül elkergette a bátor leányzót, ki véresre karmolta a berzenkedő fiatalurat. A fiatalúr pedig egyre gyakrabban berzenkedett, a lányok meg egyre gyakrabban karmoltak. S ha az elcsapott lányok szülei még méltatlankodni próbáltak, a jegyzőné számukba vágta, hogy örüljenek, amiért lányok nem egy koszos cselédfiúval esik át azon, amin úgy is át kell esnie, hanem a főjegyző fiával. Papp Tóbiás életvidám, szórakozást, kalandokat szerető fiatalemberré fejlődött, aki azonban visszataszító tulajdonságait is az úri magatartás csillogó sztanioljába csomagolva tálalta a társadalom felé.

Váratlanul, megdöbbenő hirtelenséggel kapott szárnyra a hír Papp Tóbiás pálfordulásáról.

Tizennyolc éves fejjel, hetedikes gimnazista korában érlelődött meg az aranyifjú lelkében a nagy elhatározás, hogy szent lesz. Valódi, glóriás szent, aki a botladozó, megromlott emberiség számára mesgyét tapos az égi fájak felé.

E magasztos elhatározásban nagy szerepet játszott méltóságos Subics Elek kanonok is, aki Tóbiást az egész osztály irigykedése közben mindennapos ministránsává választotta. Subics rettegett nagyhatalom volt a

városban. Termékeny élete során a rágalmak gonosz nyelve szerint talán egészséges gyermekeket is nemzett, és templomot építtetett a külváros szegényeinek. A templom szószékéről türelmetlenül követelte az erényt, és kiprédikálta a megbotlott proletárlányok neveit idő, hely és a cselekedet megnevezésével. Suttogták ugyan, hogy a templom nagyobb is, diszebb is lehetne a nagy adakozás folytán, a lányok dolgát meg jobb, ha nem emlegeti a kanonok úr. Biztosat azonban senki nem állított, mert a főpap szörnységes, általa kifundált pokollal fenyegette az erény megpróbát. Különösen a tisztaság ellen vétőket és a rágalmazókat ostromozta szent felháborodással.

Nincs az a kegyellen isten, aki megadta volna az építkezési engedélyt egy Subics-féle kínzó-apparátus felállításához. S tekintve, hogy akkor még nem volt Gestapó, a lángeszű tervek bizonyára kivitelezés nélkül maradtak.

Egyszóval ez a Subics volt az, aki Tóbiást a megdicsőültek tövissel kiveret pályáján elindította. A fiú lelkében ugyanis a nagy tettek utáni vágyódás olthatatlan tüze lobogott. Már gyermekkorában megszokta a bőséget, és később sem akart róla lemondani. Tündökölni akart. Olyanná válni, akiről mindenki beszél, aki az események középpontjában áll, sőt mi több, aki történelmet csinál, ahogyan ezt a nagy emberekről tanulta az iskolában.

A kanonok bölcsen mosolygott, mikor védence vágyait megismerte. Maga is a nagyálmú emberek közé tartozott, aki többet kacsingatott a primási szék, mint a mennyország felé.

— Minden hatalom istentől van. Nagy tetteket is csak az ő nevében hajthat végre egy halandó, — magyarázta az olyan ember fenségével, kinek komoly rész jutott az isteni hatalomból. — Legjobb, ha te is isten szolgálatában keresed nagy tetteid kulcsát, — szólt egyszer egy különösen ihletett pillanatában Tóbiáshoz. A nagy egyházi férfiak pályája a legdicsőbb út, melyet gyarló ember befuthat, — mondta méltósággal, és vaskos derekát kihúzva a hatalmas álló tükörbe tekintett. Vagy taláni tudsz tündöklőbb pályát, mint a szenteké? A bűbajos Szent Katalin, a csodálatos Agoston, vagy Tamás, az angyali doktor. Ismersz tán hozzájuk hasonlót? A püspökség lehetőségét is meglebegtette a fiú sóvárgó szeme előtt. — Hatalmas, nagytekintélyű úr lehetsz, aki megszámlálhatatlan javakkal rendelkezik, és a lelkek tízezreinek parancsol. (Itt a nagy ember ádámcsutkája szaporán táncolni kezdett.) A lelkek gondozásáról nem beszélt a hatalmas úr, mert ezt a műveletet a szürke kis káplánoknak szánta.

Ezekután tapintatosan kifejtette, hogy az egyedül üdvözítő egyházon belül is szükség van bizonyos jó mozgásra, hogy az ember érvényesülhessen. A túlzott törtetés azonban visszataszító e megszentelt légkörben. Csakúgy mellékesen, példának említette a püspököt, kinek helyén tulajdonképpen neki kellene ülnie, mert képességek dolgában messze fölötte áll.

— Nade legyen meg az ő szent akarata, — suttogta sóhajtván, és az ördög incselkedése folytán újra a primási székre gondolt.

Az egyház sötét árnyéka ettől kezdve állandóan felette lebegett, mint egy hatalmas, súlyos felhő, és nem hagyta nyugodni egy pillanatig sem. A kanonok szavai szúrták, mint a tüske, és sürgették az elhatározást.

Még egy próbát tett, hogy terve helyességéről meggyőződjék. Meglátogatta nagybátyját, a közismert, dúsgazdag ügyvédet. A nagybácsi,

a sors által elkényeztetett fölényes agglegény, a kikapós szépasszonyok bálványa, éppen egy ügyfelével tárgyal, és kis türelemre kérte a fiút. Az ügyvéd már fiatal jogász korában alaposan megtanulta, hogyan lehet a bűnből erényt, az erényből gaztettet kisütni, s ezért kéz-kezet mos alapon ragyogó pályát futott. Tisztelték, mint minden jelentős csalót, akit nem lehet rajtacsípní, és félték tőle, mert egyetlen érvet ismert az igazság mellett: a pénzt.

Öccse terveit ragyogónak találta.

— Nézd, mi polgárok vagyunk, s a polgár a jövő embere — kezdte füstfelhőbe burkolózva. — A polgár hivatása, hogy a világot átfurmálja a saját képére, benépesítse a kultúra és a civilizáció eredményeivel. A polgárnak célja és kötelessége, hogy karriert csináljon. A polgár erős, művelt és bátor. Van mersze, hogy akarátát a világra kényszerítse, és van fantáziája is. Mi akadályja hát, hogy megnyergelje a szerencsét?

— Az igazat megvallva én nem nagyon szívlelem az egyházat — felelte Tóbiás.

— Az egyház nagy hatalom. Szükségünk van rá. A közönség hiszékeny, szenzációra éhes, azonkívül nem hisz saját erejében. Szükségét érzi, hogy emberfeletti tekintélyekbe kapaszkodjék. Ez a pont az, melyet szem előtt kell tartani.

— Nézd, bácsi, és őszinte vagyok. Jobban szeretem a multságokat, mint a misét. A lányok nevetése is több érzést kelt bennem, mint a minisztárs-csengő, vagy az estharangszó.

Az ügyvéd felnevetett.

— Bő a reverenda öregem, megfér az alatt ez is meg az is.

— S a vélemény, az nem számít?

— A vélemény rugalmas valami — válaszolt vontatottan az ügyvéd.

— Okos embereknél a körülményekhez igazodik.

— Lehet. Különben is, ha belátom, hogy nem megy, még mindig lehet valami másba kezdeni.

— Azt nem! — vágott közbe az ügyvéd nyersen. Csak egyet csináljon az ember, de azt aztán buzgalommal. Rügjön félre mindenkit, mindent, és erre az egyre vesse rá magát. Keményen, tántoríthatatlanul. Olyan szívvel és lelkesedéssel, hogy mindenki higgyen benne. A végén már maga is elhiggye az ember, hogy őszintén csinálja. Mikor aztán kész a karrier, mikor kezében van a pénz, akkor már azt csinálsz a világgal, amit akarsz. Akkor már fütyülsz az egész komédiára, mi körülötted történik.

Ettől kezdve Papp Tóbiás állandóan a diplomákat bújta. Tanulmányozta a szentek testtartását és arckifejezését. Különösen a jámbor assisi Ferenc nyerte meg tetszését. Bár őt zömök testtel és pufók arccal aján-dékozta meg a természet, mégis a szikár remetét választotta eszményképiül. Ábrándozva járta a szűk sikátorokat, szemében az ég kékje tükröződött. Kezét mereven oldalt tartotta, mintha kifordított tenyerével állandóan áldást osztogatna a világra, melyet a magasságbeli egyedül azért teremtett, hogy Papp Tóbiás valami nagy dolgot vihessen véghez benne.

Szent életmódja hírére keltette a városban is. Az emberek már nyíltan beszéltek, hogy nagy tetteket várnak tőle. Már megtérését is való-ságos csodának tartották. A nép nem is hívta másként, csak istenfélő Tóbiásnak. A népszerűség még jobban tüzelte a gimnazista vágyait. Nap mint nap öntelten tervezgette a fényes jövőt, mely őt soha nem látott

magas polcra emeli. Állandóan az érvényesülés vágya sarkalta. Karrier... karrier... Ez a szó égette, emésztette örökké. Mikor istenre gondolt, a saját eljövendő nagyságát látta. Apja látásakor az forgott fejében, milyen messze túlnő majd a falusi főjegyzőn. Anyját csak aranyban, bársonyban, fia dicsőségében fürödve tudta elképzelni.

Ekkor Tóbiást már csak pár nap választotta el, hogy a kispapok fekete ruháját magára öltse. A sors útjai azonban még a választottak előtt is kiszámíthatatlanok. Nem hiába tanítja az Írás, hogy a végtelen mindenség felett két hatalmas szellem hadakozik a világ feletti egyeduralomért. A jó és a rossz szelleme, az isten és az ördög. Az ördög, ez a kaján ünneprontó gyakran be-beruccan a jó birodalmába, és csalárd incselkedéseivel különféle ballépésekre ösztönzi a jámbor szenteket. E ballépések azután bűnös intrikákra adnak alkalmat a gonosz pogányok között.

Az ördög célbavette a mi Papp Tóbiásunkat is. Elküldte ágensét a gyönyörű Zsakai Karola személyében, hogy megkísértse a jövődő szentet. A tüneményes leányzó kitűnő polgári nevelése következtében rendelkezett mindazon tudással, mely a nagy rendbontó szándékainak megfelelt. Mint egy illatos, csábító virág közeledett a nagyálmú fiatalemberhez. Szó szót követett, s a glóriás ifjú átesett azon a kellemetes szörnyűségen, mely a szentek életének tanulsága szerint a szenttéválás biztos próbaköve.

Bár az urak nem szorultak isten szabad ege alá, ha a test ördöge vétkezni kényszerítette őket, az urak bűneit pompás házak vastag falai és párnázott szobák rejtették, Papp Tóbiás botlása a véletlen folytán mégis nyilvánosságra került.

Hogy Subics atya keblében milyen viharok támadtak a hír hallatára, az örök titok marad. Lehet, hogy emiatt, lehet hogy páratlan gazdaasszonya jó főztjei okozták, de másnap reggelre megütötte a guta. A nagy ember elköltözött az általa annyit csepiült világból, magával víve a pokol megreformálásának zseniális tervét.

A káptalan szentatyái lelkük mélyén megértették Tóbiás botlását, de nyíltan mégsem tűrhettek el ilyen szörnyűséget. Tóbiást el kellett távolítani. Az ítélet meghozatalának pillanatában titokban azt a jelentős körülményt is mérlegelték a fiatalabb szentatyák, hogy Tóbiás elmegy, Zsakai Karola ellenben a városban marad. Hősiink valamelyik vidéki gimnáziumban érettségizett, azután nyomtalanul eltűnt az ismeretlenségben. Elnyelte a kirobbanó világháború véres áradata.

2.

A felszabadulás előtti években új könyvelő került a baktai üveggyárba. Negyven év körüli, zömök, kopaszodó emberke, ki titokzatos mosolyával felkeltette a gyárbeliek érdeklődését.

Az új könyvelőről, kit valami befolyásos pártfogó dugott a jó állásba, különféle mendemondák keringtek a munkások között. Volt, aki azt állította, hogy valami tönkrement földbirtokos. Mások szerint kiugrott pap. Egy házaló ügynök viszont megesküdütt a gyári kantin vezetőjének, hogy ez az alak nyilvános házat vezetett egy felvidéki városban. Ezer közül is megismerné.

Különös ember volt a jövevény, az biztos. Furcsa mosolyával, meszenéző kék szemével sokáig bizonytalanságban tartotta a kíváncsiakat.

A templomjáró öregasszonyokban gyűlt ki először a felismerés világságára. Ők kürtölték szerte a nép között, hogy ez az ember valóságos szent.

S Papp Tóbiás — mert ő volt a sokat emlegetett férfiú — iparkodott is megfelelni a nénikék bizalmának. Sok-sok hányattatás után végre révbe érve újra feltámadtak benne a régi álmok. Úgy érezte, hogy a jószerencse, melynek üstökét Zsákai Karola mákonyos pillantásai közben kienedte kezéből, újra nyomába szegődött.

Úgy élt, ahogy igazi szentekhez illik. Hatalmas görbebotjával naponta bekocogott az ütött-kopott kápolnába, előbb azonban a bejáratnál buzgón alamizsnálkodott. Tekintetét ilyenkor elfátyolozta a meghatottság. Bizonyára a dicső jövendőre gondolt, mikor a sarki koldús majd az ő nevében kéri a rézkrajcárokat. Az anyókák boldog álmélkodással figyelték, amint kezét összekulcsolva az oltár elé omlott, példaképének az assisi szentnek gipszszobra előtt.

— Valóságos olyan, mint ő — suttogták ijedt elragadtatással. — Szakasztott olyan, mint szent Ferenc.

Hogy a nénikéknek igazuk volt-e vagy sem, azon hiábavaló volna vitatkozni. Az egyház kebelén belül a tények sokszor más megvilágításban látnak napvilágot, és igaz hívőnek kell lennie, hogy úgy értse őket az ember, ahogy az írva, illetve jelen esetben mondva vagyon. Egy biztos, hogy a jámbor itáliai megnyúlt aszkéta arca sehoggy sem vágott, Tóbiás kerek ábrázatához, s nagy fénytelen szeme sem volt mérhető a könyvelő apró, izgő-mozgó szeméhez. E szem ugyanis az idők folyamán kancsallá ferdült a sok kunyerálástól, melyekkel a különböző rendű és rangú szentek néma szobrai zaklatta előbbrejutása érdekében.

Egyet azonban a történeti hűség kedvéért meg kell állapítani: nem volt mindennapi jelenség imádkozás közben.

Ahogy a karvastagságú gyertyák fénye tar koponyájára hullott, a természetalkotta tonzúra ragyogásba kezdett. Száját édesen összecücsöri-fítette a hit méze, arcát sűrű vonaglások szántották, mint a nagy lelkiindulatok csalhatatlan jelei. Ahogy fejét hátravetette, kövér fejbőre teker-venyes huirkává gyűrődött tarkója fölött a szemlélőben azt az érzést keltve, hogy a természet egy darabon nyitva felejtette a szent ember koponyáját. Vagy talán szándékosan tette, hogy mindenki megbámulhassa a remekművet, Papp Tóbiás magasztos gondolatainak szülőjét.

Nem csoda, hogy idők multán az anyókák könnyes izgalommal tárgyalták a nagy kegyelmet, hogy talán nem is olyan sok idő múlva Bakta hívő népe saját oltárán saját szentjét tisztelheti. A munkások meg szent Ferenc, könyvelőjének nevezték az ájtatos tisztviselőt.

Csak a görbebot okozott sok gondot szegény nénikéknek, mely elválaszthatattanul hozzáért Tóbiáshoz. Télben, nyárban, sárban, napsütésben állandóan magával cipelte a nehéz botot a szent.

A hiba ott volt, hogy a baktaiak láttak már szentet koronával, jogarral, karddal, dárdával, pallossal, szekercével, kulccsal, hárfával és minden egyéb ingó és ingatlan feszereléssel, de görbebotos szentet még nem láttak sehol.

— Szentet görbebottal nem lehet ábrázolni, — mondotta a legöregeb-
bik nénike aggodalommal. — A görbebotos szent nem is igazi szent.

— Tóbiás úr meg görbebot nélkül nem igazi Tóbiás úr, — replikázott egy másik, kinek leginkább érzéke volt a valósághoz.

Ezen azután sokáig torzsalkodtak a jámborok, de sehogy sem tudtak zöldágra vergődni.

A másik nagy kétség azóta gyötörte a baktai véneket, mióta az a bizonyos aggódó néni ke kisütötte, hogy Papp Tóbiás mégsem lehet szent.

— Miért? — kérdezték szörnyülködve a vének.

— Mert nem szenvedett mártíromságot — felelte a néni elborult tekintettel.

— Már pedig a szent mártíromság nélkül olyan, mint a kocsonya hús nélkül — hangzott a megerősítés.

— Igaz — hangoztatták minden oldalról.

Ezen a napon a baktai öregek reményvesztetten hajlották álmra fejüket.

Nemsokára azonban derült égből villám csapott le Baktán, és lángra lobbantotta az öregek kedélyállapotát. A hír sebes lábon száguldott, akár a vihar, és egyszeriben megoldott minden kérdést.

— Papp Tóbiás mártíromságot szenvedett. Még tizenkilencben, adták szájról-szájra a nagy újságot izgatottan.

— Majdnem halálra kínozták a vörösök — jött az újabb kiegészítés.

— Két kommunistát ütött agyon a kereszt és a templom védelmében a görbebottal! — lihegte lelkesen a valóság iránt fogékony néni ke. — Mondtam én, hogy nem akármilyen görbe bot az! — tette hozzá alig leplezett diadallal.

S nemsokára míntegy a tények megerősítésekeppen Tóbiás megkapta a nemzetvédelmi keresztet.

Most már nyitva állott előtte az út a megdicsőülés felé. A görbebot pedig, mint a hit védelmében alkalmazott fegyver, bejegyezhetővé vált a megszentelt ereklyék lajstromába. S ki tudja, mi lett volna a dolog vége, ha a fasiszta örültek gyilkos csóvája lángra nem lobbantja a világot, s a lángok nem érnek el Bakta határáig. Zöldrevált arccal, szűkölve menekültek a gyilkosok, és nyomukban kemény léptekkel meneteltek a szabadság honának gyermekei, hogy elhozzák Baktára is az emberiességet. Ahogy a robbanások visszhangja vészes dübörgéssel végiggurult a hegyek között, összerendeztek a gyár urai, s a vének is majd halálra váltak az ijedtségtől. Csak a munkások álltak nyugodtan a gyár körül.

— Bár közelebb hallanám, csak már egészen itt ropognának a géppisztolyok, — ismételte türelmetlenül Csáti Jani, a fiatal üvegfüvő, aki a kilences műhelyben együtt dolgozott Zámbo bácsival.

Zámbo bácsi halkán pisszentett, és mutatóujjával türelmet parancsolt az izgatott fiatalembernek.

Ezekben a feszült pillanatokban terjedt el a hír, hogy Tóbiás úrnak a szentéletű könyvelőnek, az assisi szent szobra előtt imádkozva látomása volt. A csodás tünemény aznap estére égi jelet ígért, mely végetvet a háborúnak, és megsegíti a benne bízókat.

Este a nép sűrű rajokban, babonás rettegéssel gyülekezett a domboldalon. Papp Tóbiás körül nyüzsögtek a hatalmasságok és hitbéli tisztelői. Nem messze, a gyárkapu közelében mozdulatlan tömeg feketélt Zámbo bácsi körül. Az öreg csiszoló nyugodtan cigarettázott, és hallgatta a többieket. Eppen Csáti Jani magyarázta nagy lélekzetvétellel, hogy mi legyen a teendő, ha a nácik végső dühükben fel próbálnák robbantani a gyárat.

Jó kétórai ácsorgás után, az ágyúk folytonos dübörgése közben felmorajlott az ég. A zúgás folyton erősödött, mígnem fülsiketítő dübörgésbe csapott át. Az összegyűlt tömeg még vissza sem fojthatta lélekzetét, mikor egyszerre kigyúlt az égbolt, és nappali világosság öntötte el a tájat. Tisztán látszottak a közeli hegygerincek és a völgy kopott kis házai.

Csak egy „Uram segíts!“ és egy kétségbeesett „Jézus-Mária!“ hangzott el, mikor Csáti Jani levegőbe dobálta sapkáját, és hatalmasan felordított.

— Sztálingyertya!

A név hallatára Zámbo bácsi sírvafakadt, mint egy kisgyerek, és egyre csak ismételte:

— Ő küldte, nekünk küldte a világosságot! ...

Egy pillanattal később rövid géppisztolysorozat röpiült a levegőbe a szomszédos domb felett, majd futó alakok sokasága indult meg a gerincről.

Csáti Jani indult meg először lélekszakadva az érkezők felé, majd Zámbo bácsival az élen nekiiramodott egy egész csapat. Boldog rohanásokban elsöpörték a csodavárók bamba gyülekezetét.

3.

Tele reménységgel, ezer új színnel ékesen indult meg Baktán az élet. A munkakedv pezsgett, mint az erjedő must, s a nyomor sápadt, szürke színét a boldog várakozás tömött pirossága váltotta fel az arcon. Hatalmas gránitkockák kerültek a földre, a kövekre habarcs; arra téglá, majd újabb és újabb téglasorok. Így épült az új gyár erős, hatalmas épülete.

A fenekestől megváltozott élet boldog izgalmi megbúvólték a baktaiakat. Ki gondolt most Tóbiással? Kisebb gondjuk is nagyobb volt annál, hogy övele törődjék valaki. Eddig is kevés vizet zavart a könnyelő, most még azt a keveset is elfelejtették neki a nagy tervezetésben. A szocdem vezetők, kik a felszabadulás utáni időkben a gyár élére kerültek, meghagyták régi, megszokott helyén, s mint mondani szokás, kutya sem törődött vele, ki fia-borja Papp Tóbiás.

Talán nem is került volna többé soha szóba a neve, ha egy gyűlésen szólásra nem kényszeríti a nagyravágyás ördöge. Mert változtak az idők, megváltozott körülöttünk az egész világ, de Papp Tóbiás nagy álmai továbbra is nagy álmok maradtak. Érezte, hogy más szelek fújnak, mint ezelőtt, kemény, friss szelek, s ezeket nehéz lesz vitorlájába fogni. Az idő múlik lassan, de szakadatlanul, ahogyan a nagy vizek hömpölyögnek, s a világot megejtő hősi tett elkövetése mindegyre késik. Ez a gondolat emésztette nyugtalan lelkét most is, mikor végleg elszánta magát sorsdöntő lépésére.

Majd én megmutatom a vörösöknek, cikázott agyában az elszánt gondolat. Jöjjön a mártíromság, jöjjön a dicső vég, de örökre emlékezetes marad Papp Tóbiás hősi kiállása.

Szót kért. A kíváncsi szemek erdeje tapadt zömök alakjára. Sok száz tekintet mustálta izzadtan fénylő koponyáját. Megköszörülte torkát és lángoló tekintettel, hatalmas taglejtéssel beszélni kezdett. A szociális igazságokról mennydörgött, a szeretetről és az összefogásról.

Stenori hangja megremegettette az ablaküveget. A félig süket mázsáló is ijedten kapta föl fejét, alvó szomszédja meg elejtette a pipát, mit eddig görcsösen szorongatott.

— Igazság és egyenlőség! — ordította az eszmék lángszívű bajnoka, s nagy lélekzetet szippantott, hogy még nagyobb erővel folytathassa.

— Most érkezett a nagy pillanat, — gondolta hősi önkívületben. Most végre megmondhatja az igazságot. Szemükbe vághatja ezeknek a hitvány földi embereknek, hogy e nagy eszmék egyedüli hordozója az örök anyaszentegyház. Hogy minden egyéb csak hitegetés, csalás, maszlag. Egyedül...

Innen már gondolatban sem juthatott tovább. A nagy kiabálástól torka felmondta a szolgálatot. Heves köhögési roham rázta meg tuskó alakját, még tokás feje is belerándult a nagy rázkódtatásba. Ott állt krákkogva, köhécslelve, szétterjesztett karokkal, a szocializmus dícséretének kellős közepén. Folytatni már nem volt ereje. Kidüledt szeme előtt elcséttült a világ, és tehetetlenül székére zuhant.

S ekkor olyan dolog történt, melyről álmodni sem mert volna öt perccel előbb. Az asztalnál elnöklő nagy, fekete ember, a szocdemek vezetője éljent kiáltott. Elvbarátai némi meglepődés után egyenkint tapsba kezdtek, és röpködtek a levegőben az ilyen felkiáltások:

— Eljen! Közibénk való ember. Úgy ám! Közibénk való!

Csáti Jani és Zámbo bácsi körül némán, gyanakodva ültek a munkások, semmi elragadtatás nem látszott rajtuk.

— Mi az, a kommunisták nem szeretik, ha valaki a szocializmust dícséri? — vetette oda a nagy fekete ember lebiggyesztett szájjal.

Zámbo bácsi szólni akart, de a megvetés, mint valami hányinger kevergött benne, és így a kérdés megválaszolatlan maradt. De velük érzett — az arcok után ítélve — sok padokon ülő szocdem munkás.

Papp Tóbiás lelkiállapotát ne vizsgáljuk e kritikus percekben. Ne nézzük szemének tüzes villanását az éljenzés pillanatában, se szívének fülseketítő dobbanásait ne hallgassuk most, mikor az új helyzetben rejlt lehetőségeket felismerte.

Elég talán csak annyi, hogy tíz perc múlva, a gyűlés végén, a nagy fekete ember barátságos tapogatásait alázatosan türve megesküdött, hogy egyedüli eszme a szocializmus, amelyért életét tudná áldozni. Még azt is hozzátette, hogy hiába ágál az ellenség és az egyház, ez az eszme győzedelmeskedni fog.

A nagy fekete ember itt rosszaló pillantást lövelt az újdonsült irodalmár felé. A pillantás jelentőségét Tóbiás politikai tájékozatlansága miatt nem értette meg.

Az est sötétjében az elvtelen emberek szorongásával lépett szobájába a pályát változtatott szent. Pillantása tétován fürkészte a jólismert berendezés minden darabját. Mintha véleményüket kérné a sorsdöntő felszólaláshoz. Az ágya fölött mintha szomorúbb volna az Üdvözítő aranykeretes képe, s a falon szerteszét tanyázó egész mennyei együttes rosszalón tekingetett feléje.

A könyvelő forró fohászt röppentett a levegőbe, és a mester képe elé omlott.

— Bocsáss meg, uram, tévelygő fiadnak. Bocsáss meg, Te, tudom, fölötte állsz a mi együgyű gyarlóságainknak, éppen azért meg kell értened mostani lépésemet. Végre itt az idő, mikor magasba törhetek. És mindez a te dicsőségedre történik, uram. Te nagyon jól látod, milyen most nálunk a politikai helyzet. Mi lesz itt, ha minden hű fiad félreáll? Bocsásd be, uram, a bárányt a farkasok közé, és engedj meg neki, ha helytelenül cselekednék.

Itt várakozással tekintett a képre. A mester festményhez illő egykedvűséggel hallgatta bűnbánó fiát, és arca egyetlen rezdülésével sem árulta el, hogy mi a véleménye Tóbiás politikai hitvallásáról.

Hallgatás, beleegyezés, — sóhajtotta megkönnyebbülten Tóbiás, és boldogan nyugtázta, hogy a napi politikát illetően egy véleményen van Jézus Krisztussal.

Ettől kezdve Tóbiás hatalmas léptekkel haladt a ranglétrán. Főkönnyelvévé léptették elő, s ő lett a fekete ember legbelsőbb bizalmasa. Ennek megfelelően magatartása is megváltozott. Keveset járt a templomba, és inkább csak kora reggel. Nem vetett keresztet az útszéli pléh-Krisztus előtt, ha valaki látta, és híveivel is megszakított minden kapcsolatot. Esti szemináriumokra járt, képezte magát, s az elméleti kérdésekben rövid idő alatt nagy jártasságra tett szert. Derűre-borúra idézte Marxot és Lenint. A bürokrácia bükkfanyelvét, pedig olyan tüneményesen elsajátította, hogy mindenki elámult szakszerű kifejezésein. S mindezt méltóképpen megkoronázta azzal, hogy belépett a szociáldemokrata pártba. Itt az állandó felszólaló és az elméleti tanácsadó szerepét játszotta, és nem is kis sikerrel. Véget nem érő gyűléseket és értekezleteket szervezett, melyek során hosszadalmasan és sűrűn hangoztatta meggyőződését és szilárd hitét a munkásosztály győzelmében.

Ekkor már a fordulat évét jelezte a naptár, s Tóbiás éles eszével világosan felmérte a kemény harcot, melyet a kommunisták és a szocdemek jobbjai vívtak az ellenség ellen, az országépítő egységért. Mint jószemű megfigyelő, azt is sejtette, hogy kiknek győzelmével végződik a küzdelem. S ennek megfelelően „balfelé tolódott“, ahogy ő legújabb magatartását nevének nevezte. Ebben az időben segíthette volna a munkásegység ügyét, mert szava volt a szocdemeknél, de ő csak pufogtatta a frázisokat, hogy saját személyét előtérbe tolja. Eszébe sem jutott, hogy az 1948-as Magyarországon egyéb probléma is felmerülhet, mint Papp Tóbiás újabb előléptetése.

Csáti Jani volt a kiszemelt pólus, melyen keresztül érintkezni akart a kommunistákkal. Jani akkor került haza pártiskoláról, és a SzIT titkára lett a gyártelepen. Tóbiás sokat forgott körülötte, és állandóan ideológiai vitákra kényszerítette. Legtöbbször valami elvont problémával állt elő, amit előző este bebiflázott. Úgy állt Jani elé, mint aki tanácsot akar kérni egy kérdésben, melyet nem látott tisztán. A vita közben azután elsütötte friss tudományát. Úgy tálalta a brossurákból kiszedett meghatározásokat, mint a saját véleményét, melyekben ugyan nem egészen biztos, „de ugyebár... ugyebár marxista szemmel csak így képzelhető a dolog“ mondogatta szokott szavajárásával.

Egy ilyen beszélgetés alkalmával előrukkolt régi tervével. Meghívta magához Csáti Janit, hogy ideológiai könyvtárát bemutassa. Hátha tud ajánlani valami fontos művet, ami eddig elkerülte a figyelmét. Jani nem tudott eligazodni Tóbiáson. Csak azt látta, hogy mindenütt ott van, mindenütt tevékenykedik, és eddig még nem árulta el magát sehol. Mégis nagyon nyugtalanította ez az ember. Nem tudott hinni szent Ferenc könyvelőjének. Gyanúsnak találta a hirtelen pálfordulást. A meghívást azonban elfogadta.

Tóbiás boldog volt a látogatást megelőző napokban. Nem volt külön meghatározott célja a meghívással, mint eszes, ravasz ember, nem rohant ajtóstul a házba. Csáti Jani látogatását csak első lépésnek tekintette, mely hasznos lehet egy nagyszabású terv végrehajtásában.

Aki a látogatás előtti napon benéz a kényelmes legényszobába, nagy munkában találja Papp Tóbiást. Brosúrák végtelen sorozatát illesztgeti a könyvespolcra, majd a marxizmus klasszikusait sorakoztatja vastag oszlopokba, raffináltan, hogy minél többnek lássanak. Mikor a nagy munkával elkészül, hatalmas papírköteget göngyöl szét a szőnyeges padlón, és tucattjával szedi belőle a képeket, a színes plakátokat, jelszavakat, felhívásokat.

Azután körülnéz szobája falán. Krisztus-kép, szent-család, szent Ferenc, szent Cecília, angyalok, arkangyalok, kerubok és szeráfok mindenütt, itt szent György dőfi nagy lendülettel a sárkányt, ott Péter tartja keményen a többfontos kulcsot, amott a szelíd Katalin mosolyog, máshelyen a dühös Ágoston bizonyítja igazát viCTOROGVA, az ajtó mellől meg a tékozló fiú néz Tóbiásra őszinte megértéssel. Tóbiás csak áll gyöngyöző homlokkal a két világ mesgyéjén. Arcán nem látszik lelki vívódások nyoma, inkább az olyan ember bosszankodása, aki észreveszi, hogy régi, kényelmes ruhája elkopott, és most újat kell vennie. „Hídegetés“, adja ki saját magának a jelszót, ki tudja hányadszor és munkához lát. A szentcsalád a ruhásszekrénybe kerül, György, Katalin és Péter a padlásra, az alsóbb tisztséget viselők és a közlegények pedig válogatás nélkül a fáskanura egyik zugában találnak új otthont. A végén már tréfás hangulatba kerül. Mikor egy pár kisebb képecskének nem talál helyet, megrázza a nevetés.

— Társbérlet, — kuncogja kajánul, és a szentcsalád mellé ömlesztí az aprószenteket. A mester-képtől és szent Ferenc-től nehezen tud megválni. Jézust otthagyja a falon, csak a tükröt akasztja fölé, Ferencet meg egyelőre az asztalon felejtí. Azután megkezdi a dekorálást. Válogatás nélkül rak mindent a falra, ahogy annakidején a szentekkel tette. Szertelenül, túltengő buzgalommal csinálja, mint az olyan ember, akit nem elvek és megfontolások, hanem elvakult érzések vezetnek. Egy hiba történt mindössze, egyre nem gondolt Papp Tóbiás, hogy szent Ferencet valahová elhelyezze. Már hallotta Csáti Jani lépteit, már zörrent a kilincs, mikor a jámbor patrónus még mindig ott feküdt az asztalon. A rémület bénává tette Tóbiás végtagjait. Mit tegyek? — cikázott benne a kétségbeesett gondolat. Hirtelen fölrántotta az éjjeliszekrény ajtaját. Sárkefe, borotvapamac, szennyes alsóruha és egy pár sáros kalocsni, — állapította meg a leltárt villañó tekintete. Gondolkodásra nem maradt idő. Egy szemvillanás alatt bevágta szent Ferencet az éjjeliszekrénybe, kíméletlenül, fejjel lefelé. Csak, a felhalmozott alsóruhák mentették meg a szomorú szentet a végpusztulástól.

Ezután érte el Papp Tóbiás karrierje delelőjét. A nagy leleplezés, ahogy saját maga nevezte hőstettét, fontos emberré tette a főkönyvelőt. A gyártelepen akkoriban két hatalmas lakóház épült számtalan, kényelmes munkáslakással. A lakóház építését Tóbiás pártfogója, a nagy fekete ember irányította. Tóbiás, ki pártfogója legnagyobb bizalmát élvezte, egy váratlan látogatása idején kihallgatta a szocdem hatalmasság beszélgetését, melyet az építésvezető főmérnökkel folytatott. A rövid beszélgetésből kiderült a szörnyű aljasság minden részlete. Az építésből elspórolt anyag, az ellopott százezrek, s a veszély, mely a lakást, s azok építőit fenyegette. A szökést is megbeszélte a két jómadár. A politikai helyzet is kedvezőtlen, — ismételtette a szocdem és az építés is beomlással fenyeget, tódította a mérnök.

Tóbiás realisan mérlegezte az értesülest. A kommunistáknak is sokat érne, — latolgatta aljas számítgatással, — de az öreg is hálás lesz érte, ha hallgatok. Ki tudja, hová fejlődik még itt a helyzet. Jó lesz várni egy darabig. A lakás és a rajta dolgozók sorsa egy pillanatra sem érdekelték, pedig akkor még megelőzhette volna a szerencsétlenséget. Egy alkalommal elcsípte a főmérnök rövid értesítését is, melyben türelmetlenül közölte, hogy érkezett a cselekvés ideje. A cédulát Tóbiás gondosan elrejtette fiókja mélyén, és várta a fejleinényeket.

Másnap megtörtént a szerencsétlenség. Senki sem várta, még a főmérnök sem. Ő is ott állt a beomló házrész első emeletén, és öt munkással együtt a romok alá került. A nagy fekete ember lélekzethez jutott. A bűntárs, akire mindent rákenhet, halott. S az öt munkás összeroncsolt teste is a főmérnököt vádolja a szörnyűségért. A másik, a gyilkosok cimborája hallgat, még mindig vár, még szövögeti szennyes hálóját, melybe majdcsak beleakad a jószerecsse.

Papp Tóbiás erősnek, hatalmasnak érezte magát ezekben a pillanatokban. A gyengék elhullnak, az erőseké a jövő! — dörzsölgette kezét elégedetten. Este azért valami borzongásfélét érzett, mikor az öt koporsót elvitték ablaka alatt, zokogó gyermekektől és asszonyoktól kísérve. A látvány hatására sunyin lehajtotta fejét, félrebillentette a tükröt a Jézusképről, és ékképpen fohászzkodott:

— Uram, add, hogy mindig megmaradjak becsületesnek. Soha ne lehessenek olyan, mint ez a két lelketlen ember, kiknek kezén ártatlanok vére szárad.

A Mester arca nyugodt maradt. Sem több, sem kevesebb érzést nem tükrözött, mint amennyit a festő szánt neki.

Eljött a két párt egyesülésének ideje is. Győzött a tömegek igazsága. Nálunk is azok kezébe került a hatalom, akik keze nyomán az élet fakad. Most már nem volt kétséges Papp Tóbiás előtt, hogy hol keresse a szerencsét. Egy szép májusi délelőtt lélekszakadva rohant a Kommunista Pártba.

— Micsoda vigyázatlanság, az éberség teljes hiánya, ami itt van. Mi lett volna, ha én nem vagyok! Ha én nem vagyok! — ismételte homlokát törölgetve. Azután megmutatta a mérnök értesítését, amit a szocdem vezérnek küldött.

— Véletlenül találtam rá az iratai között. Ki hitte volna, ki gondolta volna?! — sápítózott nagy lelkendezéssel.

A titkárt megtévesztette a nagy leleplezés. Jóformán meg sem nézte emberét, csak sietősen kezét szorította vele.

— Ez jó munka volt, Papp elvtárs! Majd még beszélünk a dologról, — mondta és elsietett.

Ezután Tóbiás tekintélynek számított a telepen. Az egyesüléskor bekerült a Pártba, és rábízta az építkezés befejezését is. A nagy befolyás megváltoztatta magatartását. Felszínre került igazi énje. Főlényes lett, nagyhangú, mindenkit kioktatott. Öreg munkásokat utasított rendre, és kommunista öntudatra nevelte az ifjúságot. Szájából csak úgy röpködtek a frázisok: kommunista erkölcs, munkamorál, normaplafon, éberség, és harc, harc a végtelenségig.

Es ebben a régóta áhított állapotban határozta el, hogy családot alapít. Ahogy becsületes szocialista emberhez illik — mondogatta ismerőseinek. Csakhogy ehhez pénz kell, és még jobb, még előnyösebb beosztás. S a megszedült ember lassan, alattomban mint az örlő szű, rágalmazni,

fürkálni kezdte a vállalatvezetőt, Zámbó bácsit. Ekkor már biztosra vette, hogy neki minden sikerül, már ott érezte magát az öreg, tapasztalt munkás helyén.

Csak két dologra nem számított Papp Tóbiás. Az egyik baj akkor történt, mikor Csáti Jani lett az ÜB titkár. A fiatal kommunistának egyre gyainúsabb lett Tóbiás viselkedése. Mióta kidekorált szobáját látta, még erősebben érezte, hogy valami nincs rendben a főkönyvelő körül. A másik baj a munkáslakások körül történt. Meg kell adni, Tóbiás felépítette a lakásokat rendesen, még a rossz szem sem talált bennük hibát. Be akarta bizonyítani, hogy nélkülözhetetlen ember. Az elosztás azonban nem ment simán. A negyven lakásra akadt legalább száz jelentkező. Élmunkások, nagycsaládos, szorgalmas dolgozók, akik rászolgáltak a jutalomra. Akadt azonban sok munkakerülő, fegyvelemlazító is a jelentkezők között, aki együtt csaholt a jobboldali szocdemekkel és bajkeverésen kívül nem volt jó semmire. A tarka-barka névsor nagy feladat elé állította Tóbiást. A Párt segítségével könnyen ment volna a dolog, de ő ismét feltűnő munkát akart végezni. Egyedül, a maga erejéből, hogy lássák újra meg újra, kicsoda Papp Tóbiás. Az egyik művezető lett a tanácsadója. Régi ember, sötét, ittfelejtett árnyék. Ő azoknak adná a lakást, akik a legrosszabbul állnak. Hiszen a kormány segítséget nyújt kislakásépítéshez. A segítséget az élmunkások kapják. Pénzüik is azoknak van a legtöbb. Minden nekik jusson? A főbbinek, a tehetségtelenebbeknek nincs szocializmus, csak egy-két kiválasztottnak? Így duruzsolt a művezető, de Tóbiás nem szólt, csak hallgatott.

— Papp elvtárs — kezdte újra a sugalmazó —, maga képzett ember. Hát nem a szegényeké az elsőbbség a demokráciában? Csodálom, hogy nem érti meg, hiszen ez a szocializmus ábécéje.

Tóbiás felkapta a fejét. Még őt merészeli valaki oktatni? Neki ad ez a fejletlen alak ideológiai tanácsokat? Nem, ezt igazán nem tűrheti.

— Én tisztában vagyok a szocializmus követelményeivel, művezető úr — sziszegte sértődötten, hangsúlyozva az úr jelzőt. — Megnyugtathatom, messzire túljutottam az ábécén, nagyon messzire.

A művezető csak nem tágitott.

— Nézze, Papp elvtárs, nagy szó az új lakás. Igen sok ember áldozna rá valamicskét. Megvallom őszintén, egy ezrest nekem is megérne.

Tóbiás elképedve hallgatott, egy szó sem jött ki a torkán.

— A pénz mindig jól jön, Papp elvtárs, különösen, ha nőszül az ember.

A művezető nem volt ostoba fickó. Jól ismerte az embereket, s a pénz hatalmával is tisztában volt. Tudta, hogy a nagyravágyó ember szemé előtt a pénz olyan hatalom, mint a napsugarak útjába állított prizma. Ez megváltoztatja a sugarak nyílgyenes pályáját, a pénz pedig megtöri az ingatag véleményt, és homlokegyenest megmásítja a futóhomokra épült meggyőződést. A művezető nézetei Papp Tóbiás esetében is beigazolódtak.

Tóbiás a Párt és az ÜB megkérdezése nélkül diadalmasan kifüggesztette a névsort, melyből mindenki kimaradt, aki mellett csak az érdem tanúskodott. A botrányos intézkedés felborította a gyártelep nyugalalmát.

Csáti Jani elérkezettnek látta az időt, hogy fényt derítsen Papp Tóbiás rejtélyes életére. A szükszavú önéletrajz, egy-két futólag olvasott levélcímzés és a főmérnök „elfogott” levele alapján kezdte el a munkát. S egyszer csak váratlanul elutazott.

Ami ezután történt, az olyan váratlanul érte Papp Tóbiást, mint annak idején Subics atyát a gutaütés. Egy őszi délután, a munka befejezésével odacsődült a gyár egész népe az iroda elé. Tóbiást követelte a felzúgó morajlás. Tóbiás mosolyogva, magabiztosan lépett ki az ajtón, nem azt várta, ami bekövetkezett. Akkor lett csak bíborvörös, majd hirtelen a frissen meszelt falnál is fehérebb, mikor az első megvétel kiáltás elcsattant.

— Gyulázatos karrierista!

Ezután úgy állt a szitkok áradatában, mint aki se élő, se holt. Csak homályosan hallotta Csáti Jani vádoló hangját is, amint fejére oivasta gyalázatosságait. Az egri szélhámoskodást, majd a nagy vitézkedést 19 ben, mikor Prónaival masírozott Siófok és Orgovány között, a nemzetvédelmi kerésszert, az egyetlen valamit, amiért alaposan megszolgált, a felvidéki nyilvánosházat, a felszabadulás előtti csodát, az öt munkás halálát és a munkáslakásokat.

— A mi bőrünkre akart karriert csinálni — fejezte be Csáti Jani a haragtól remegő hangon.

Tóbiást alig tudták megmenteni a nép haragjától, pedig kezét is összekulcsolta, le is térdelt, úgy könyörgött, úgy ígért fűt-fát.

— Még találkozunk, — kiáltotta feléje az üzemi kovács, majd nyakonragadva a félhalott szerencsefit, kilóditotta az embergyűrűből.

Papp Tóbiás útnak indult. Kábuló fejjel, rogyadozó léptekkel vándorolt az úton. A gyűlölet forró pillantásai égtek, mint a parázs.

Még a szél is tréfát űzött vele. Felkapott egy feneketlen, fületlen vesszőkosarat, és sodorta, görgette Tóbiás mellett. A szomszéd kerítésről megkukorékolta egy csúfolódó kakas.

— Hová mész, Tóbiás?

Né válaszoljunk a kíváncsi kakasnak. Semmi dolgunk tovább Papp Tóbiással.

Kékesdi Gyula

LÓDI FERENC

Kossuth*

Ki küldte hát a gyors futárt Szegedre?
Ki küldte volna, mint maga Kossuth?
Hogy örömkönny üljön ki a szemekbe
és letörüljön bánatot, borút.
Otthagyták mind a sátrakat a gazdák,
a varga meg a szűcs kezétfogott,
s egymást ölelve egymást csókolgatták
a szítások és a papuczosok.

És ott a téren, város hallatára
felolvasták, mit a lovas hozott,
és ráismert a nép önön szavára,
amit Petőfi pontokba fogott.
A kétfejű sas lehullott a várról,
háromszáz évig eleget zabált
a gúzsbakötött magyarság húsából:
nem hozott ide mást, csak döghalált.

*Részlet egy elbeszélő költeményből.